

Irány a sulis! Száz éve.

Iskola a külvárosban

– Kifordult a világ a helyéből! – kiabálta Ilonka néni az egyemeletes sorház nyitott ablakán át. – Az apám még azért fizetett, hogy a bátyám tanulhasson asztalosnak. Most meg akkor kell fizetni, ha nem tanul a gyerek! Megbüntetnek, ha nem küldöm iskolába? Engem, az anyját, aki felnevelem és etetem? Még a fiúkat hagyján, de a lányokat is kell küldeni? Hát én mikor jártam iskolába? Semmikor!

Rózsika, a szomszédasszony egyetértően bólogatott. – Látszik is – gondolta, de nem mondott semmit, csak gyorsan becsukta az ablakot. De Ilonkát ez nem zavarta, folytatta tovább.

– De attól még felnőttem, megtanultam anyám mellett főzni, mosni, vasalni, rendezni a veteményest és a tyúkudvart, tizenhat évesen pedig irány a szövőgyár! Mertem volna azt mondani anyámnak, hogy én nem dolgozok, mert tanulni akarok, egyből a szíj után nyúlt volna! Erre most el akarják vinni a második legnagyobbat, éppen amikor már tudna nekem is segíteni. És akkor ki vigyáz a két kicsire, amíg én a gyárban vagyok?!

Közben a csendőr és a tanító kiléptek a szemközti sorházból, és megindultak a Lakatosék ajtaja felé. A két kicsiből

az egyik aludt, a másik meg az anyja oldalán csüngött, felváltva ordított vagy szopizott.

Irénke tizenkét éves volt, és épp a főtt krumplit hámozta. Ő soha nem járt iskolába, hiába volt kötelező, de ha egyszer nem lehetett... A hatéves Berta a második gyermek volt, őt sepregetni tette oda az édesanyja, de a kiabálásra abbahagyta, és a ruhája szélét kezdte gyűrögetni, várva, hogy mi kerekedik most ebből. Az apjuk a fronton harcolt már több mint egy éve. Nem is volt itthon, amikor megszülettek az ikrek.

Persze mindketten hallottak az iskoláról, hogyne hallottak volna. Irénkének ott volt Tokay Gizi, a barátnője, aki még be se töltötte a tizenkettőt, holnaptól mégis polgári leányiskolába fog járni. Igaz, az ő szülei két vegyesboltot is vezetnek a telepen, és övük az üveggyár melletti kis pékség is. Giziéknél a csapból is pénz folyik, így szokta mondani az anyjuk, Ilonka. Ezt Irénke szó szerint el is hitte, nekik nem volt vízcsapjuk, csak hátul az udvaron, oda járt minden lakó, de abból kizárólag víz folyt, az is néha sárga volt. Viszont elképzelte, hogy ha Giziék a szépen csempézett konyhában megindítják a vízcsapot, abból csak úgy csörög-

nek kifelé a fényes krajcárok. Egyszer rá is kérdezett, hogy így van-e, de erre Gizi hangosan felnevetett, hogy csak úgy ragyogtak a fehér fogai.

A csendőr és a tanító

A csendőr bekopogott, majd bekiáltott.

- Lakatos Géza itt lakik?
- Igen, kérem – nyitotta ki az ajtót Ilonka néni.
- Hol az ura?
- A fronton harcol, hol lenne.
- Maga Lakatos Gézáné Ilona?
- Igen, kérem.

A tanító a listáját nézegette.

- Van két iskoláskorú gyerekük.
 - Csak egy, kérem, Bertus.
 - Itt kettő szerepel. Lakatos Irén nincs?
 - De igen, de ő már... kinőtte az elemi. Neki már mindegy.
 - Ilyet ne mondjon, kérem! – méltatlankodott a tanító. –
- Hogy lenne mindegy, kérem? Az oktatási törvény szerint

mindenkinek tanulnia kell! Azért van, kérem, az ismétlőiskola. Irénnek is kell iskolába járnia, ez nem is kérdés!

Ilonka néni elsápadt.

– És akkor én mit csinálok a két kicsivel? És a szövőgyárral? Hogy megyek vissza dolgozni?

– Ne aggódjon, kérem, Irén bepótolja az írást-olvasást, és csupa hasznos ismeretet fog elsajátítani az iskolában. Épp azért tanul, hogy többre vigye az életben. Igaz, Irén? – kérdezte mosolyogva a tanító.

Irén jobbnak látta egy szót sem szólni, és lesütötte a szemét.

– Berta pedig szépen megy elemibe, mint a többi hatéves. Ugye, kislány?

– Igen! – mondta elszántan Berta.

– Tessék komolyan venni, asszonyom – mondta a csendőr. – Irénért most nem szabok ki büntetést, de ő már be kellett volna hogy fejezze a hat elemi! Ha viszont holnap nem jön mind a két gyerek iskolába, én eljövök értük, de akkor bírság lesz belőle, előre megmondom!

– Öltöztesse fel őket szépen, fésülje meg, mert jön a miniszter úr, újságírók jönnek, ne valljon szégyent a telep! Na, alászolgája! – fejezte be a tanító.

Gizi első napja

Az üveggyár mellett elváltak útjaik. Gizi felült a gőzvasútra, amely a belvárosi polgári leányiskola felé vitte. Amikor egyedül maradt, őt is elfogta a félelemmel vegyes kíváncsiság. Milyenek lesznek a tanárok? Szigorúak? Kedvesek? Milyen lesz az, hogy minden órát más fog tanítani? Ezt el sem tudta képzelni, a telepi elemi iskola után. Milyenek lesznek a többiek, akikkel nyolc éven keresztül egy fedél alatt fognak tanulni, játszani, beszélgetni? Biztosan sokan vannak köztük gazdag és művelt családokból, akik nála máris sokkal többet tudnak, és akikkel igen nehéz lesz felvenni a versenyt. Hozzájuk képest ő csak a telepi boltos lánya. Sebaj, eldöntötte, hogy kedves lesz mindenkivel, és olyan jól fog tanulni, ahogy csak tud!

Az ünnepélyes évnnyitón csak ámult, amikor meghallotta, mennyi tantárgyat fognak tanulni:

- hittan
- magyar nyelv és irodalom
- számtan
- mértan
- történelem
- földrajz
- fizika
- kémia

- statisztika
- könyvvitel
- mezőgazdaság és ipartan
- jog
- rajz
- szépírás
- ének
- testgyakorlás
- kézimunka
- kertészet
- háztartástan

Még jó, hogy nincs mindennap minden óra, mert akkor még este sem tudna hazamenni az iskolából.

Iréнке első napja

A Lakatos lányok tovább baktattak az újonnan épült telep-i iskola felé. Az iskolát a nyár folyamán fejezték be, a lebontott állványokat nem volt, mikor elvinni, ezért letakarták egy hatalmas vitorlavászonnal. Az udvaron nagy tömeg gyülekezett, egy-egy gyereket az anyukája is elkísért. Ekkor két automobil fékezett le a kapu előtt. Az elsőből cilinderes urak szálltak ki, akiket az iskolaigazgató hajlongva köszöntött. A másodikból újságírók és fényképészek ugrottak ki, akik a cilinderes urak minden mozdulatát lesték és fényképezték.